

Justitsministeriet

Lovafdelingen

Dato: 13. september 2006
Kontor: Formueretskontoret
Sagsnr.: 2005-723/21-0001
Dok.: CST40238

EU-Kommissionens forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold ("Rom II") (KOM (2003) 427 endelig, som ændret ved KOM (2006) 83 endelig)¹

Revideret notat. Ændringer er markeret med kursiv.

Resumé

Kommissionen har fremsat et forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold ("ROM II"). Formålet er at harmonisere medlemsstaternes lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold og dermed skabe større forudsigelighed i spørgsmålet om, hvilket lands lov der skal anvendes i en konkret sag, uanset ved hvilket lands domstole sagen anlægges. Forordningen skal omfatte forpligtelser på det civil- og handelsretlige område. Forordningen skal dog alene finde anvendelse for forpligtelser uden for kontraktforhold, herunder f.eks. erstatningskrav i forbindelse med færdselsuheld. Der skal desuden være en lovkonflikt, dvs. at der skal være et eller flere grænseoverskridende elementer i retsforholdet, hvorved flere landes retssystemer er relevante.

Dele af forslaget blev drøftet på rådsmødet den 21. februar 2006, hvor der var generel politisk tilslutning til visse aspekter af forslaget, og på rådsmødet den 27. - 28. april 2006 blev der opnået kvalificeret flertal for formandskabets kompromisforslag.

¹ Forslaget er fremsat med hjemmel i TEF afsnit IV. Protokollen om Danmarks stilling, der er knyttet til Amsterdamtraktaten, finder derfor anvendelse.

På rådsmødet den 1. - 2. juni 2006 bekræftede Rådet, at der var politisk enighed om forslaget. Nogle medlemsstater tilkendegav i den forbindelse at være imod bestemmelsen i artikel 9 vedrørende faglig aktion, og andre medlemsstater udtrykte, at artikel 9 muligvis vil kunne medføre problemer for skibsfarten.

Forslaget forventes sat på dagsordenen for rådsmødet den 25. september 2006 som et A-punkt med henblik på at opnå fælles holdning om forslaget. Der er alene foretaget visse sproglige ændringer uden materielt indhold i forslaget siden rådsmødet den 1. - 2. juni 2006.

Da retsgrundlaget for Kommissionens forslag er EF-Traktatens artikel 61, litra c, jf. artikel 65, deltager Danmark i henhold til artikel 1 i protokollen om Danmarks stilling (forbeholdet vedrørende retlige og indre anliggender) ikke i en kommende vedtagelse af det foreliggende forordningsforslag, der således ikke vil være bindende for eller finde anvendelse i Danmark.

1. Baggrund

På Det Europæiske Råds møde i Tammerfors i oktober 1999 blev det fastslået, at princippet om gensidig anerkendelse skal udgøre hjørnestenen i det retlige samarbejde inden for EU. Det Europæiske Råd opfordrede således Rådet og Kommissionen til inden december 2000 at vedtage et program for foranstaltninger til gennemførelse af princippet om gensidig anerkendelse.

I Rådets og Kommissionens handlingsplan fra december 1998 for, hvordan Amsterdamtraktatens bestemmelser om indførelse af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed bedst kan gennemføres, blev der udpeget en række foranstaltninger, der skal træffes inden to år efter Amsterdamtraktatens ikrafttræden, herunder udarbejdelse af regler om, hvilken lov der skal anvendes på forpligtelser uden for kontraktforhold (Rom II).

I Rådets program for foranstaltninger med henblik på gennemførelse af princippet om gensidig anerkendelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område fra januar 2001 er det understreget, at foranstaltninger vedrørende harmonisering af lovvalgsregler er ”ledsageforanstaltninger”, der skal lette gennemførelsen af princippet om gensidig anerkendelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område.

Rådet har den 22. december 2000 vedtaget forordning (EF) nr. 44/2001 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (herafter Bruxelles I-forordningen). Bruxelles I-forordningen regulerer bl.a., hvilken medlemsstats domstole der er kompetente til at behandle en tvist i borgerlige sager, dvs. spørgsmålet om rette værneting for behandling af tvisten. Forordningen har den 1. marts 2002 afløst Bruxelleskonventionen af 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige

sager, herunder handelssager (Bruxelles-konventionen). Da Bruxelles I-forordningen er vedtaget i henhold til afsnit IV i EF-traktaten, er Danmark i henhold til Protokollen om Danmarks stilling, der er knyttet til Amsterdam-traktaten, ikke bundet af forordningen. Det betyder, at Bruxelles-konventionens bestemmelser om værneting fortsat gælder i relationerne mellem Danmark og de øvrige EU-lande. Fællesskabet og Danmark underskrev i oktober 2005 en såkaldt parallelaftale, hvorefter Danmark på mellemstatsligt grundlag bliver tilknyttet Bruxelles I-forordningen.

Værnetingsregler alene sikrer efter Kommissionens opfattelse ikke tilstrækkelig forudsigelighed med hensyn til, hvordan selve tvisten vil blive afgjort. Der bør derfor udarbejdes EU-regler om lovvalg, dvs. regler som afgør, hvilket lands lov der skal anvendes på en forpligtelse.

For så vidt angår kontraktlige forpligtelser blev der allerede i 1980 vedtaget lovvalgsregler herom i form af Rom-konventionen af 19. juni 1980 om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser (Rom-konventionen). Kommissionen har den 15. december 2005 fremsat forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lovvalg for kontraktlige forpligtelser. Forslaget skal erstatte Rom-konventionen. Derudover foreslås en revision af visse af Rom-konventionens bestemmelser.

Kommissionen har den 22. juli 2003 fremsat nærværende forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold ("Rom II") (herafter forordningsforslaget). Kommissionen foreslår med forordningsforslaget at harmonisere medlemsstaternes lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold. Den 21. februar 2006 har Kommissionen fremsat et revideret forordningsforslag i lyset af Europa-Parlamentets ændringsforslag og drøftelserne i Rådet.

2. Hjemmelgrundlag

Hjemmelsgrundlaget for en kommende forordning om lovvalgsregler vedrørende forpligtelser uden for kontrakt vil være EF-traktatens afsnit IV (artikel 61, litra c, jf. artikel 65) om civilretligt samarbejde.

Efter artikel 1 i Protokollen om Danmarks stilling, der er knyttet til Amsterdam-traktaten, deltager Danmark ikke i Rådets vedtagelse af foranstaltninger, der foreslås i henhold til afsnit IV i EF-traktaten, og disse foranstaltninger vil ikke være bindende for eller finde anvendelse i Danmark.

Forordningsforslaget skal i henhold til EF-traktatens artikel 67, som ændret ved Nice-traktaten, vedtages ved fælles beslutningstagning efter reglerne i EF-traktatens artikel 251.

3. Nærhedsprincippet

Kommissionen anfører i de ledsagende bemærkninger til forordningsforslaget, at harmonisering af lovvalgsreglerne styrker retssikkerheden uden at kræve en harmonisering af de nationale materielle regler og tilgodeser dermed både nærheds- og proportionalitetsprincippet.

Med hensyn til valg af retsakt har Kommissionen fundet det hensigtsmæssigt at vælge forordningsformen, uanset at det fremgår af protokollen om anvendelse af nærhedsprincippet og proportionalitetsprincippet, at direktiver normalt bør foretrækkes frem for forordninger. Kommissionen peger herved på, at de foreslåede regler er meget detaljerede, præcise og ubetingede, og forordningsformen er derfor nødvendig for at garantere en ensartet anvendelse af reglerne i medlemsstaterne.

En EU-harmonisering af lovvalgsreglerne er efter regeringens opfattelse nødvendig for at mindske risikoen for såkaldt ”forum shopping” (dvs. det forhold, at sagsøgeren vælger at anlægge sag ved et bestemt lands domstole, fordi han eller hun på grund af særlige lovvalgsregler kan opnå et gunstigere resultat). På den baggrund finder regeringen, at nærhedsprincippet er overholdt.

4. Formål og indhold

4.1. Formålet med forordningsforslaget

Formålet med forordningsforslaget er ifølge Kommissionen at harmonisere medlemsstaternes lovvalgsregler med henblik på at skabe større forudsigelighed i spørgsmålet om, hvilket lands lov der skal anvendes på en konkret sag, uanset ved hvilket lands domstole sagen anlægges. Dermed mindskes risikoen for ”forum shopping”.

Ifølge Kommissionen er der betydelige forskelle i medlemsstaternes lovvalgsregler. Hertil kommer, at kun nogle medlemsstater har kodificeret deres lovvalgsregler, mens lovvalgsreglerne i de øvrige medlemsstater udledes af retspraksis, hvilket skaber usikkerhed om reglerens indhold. På den baggrund er det overordnede mål med forordningsforslaget at gøre afgørelsen af det konkrete retsforhold mere forudsigelig, hvorved retssikkerheden styrkes, og omkostningerne forbundet med sagen mindskes.

Dele af forslaget blev drøftet på rådsmødet den 21. februar 2006, hvor der var politisk enighed om visse aspekter af forslaget, og på rådsmødet den 28. - 29. april 2006 blev der opnået kvalificeret flertal for forslaget.

På rådsmødet den 1. - 2. juni 2006 bekræftede Rådet, at der var politisk enighed om forslaget. Nogle medlemsstater tilkendegav i den forbindelse at være imod bestemmelsen i artikel 9 vedrørende faglig aktion, og andre medlemsstater udtrykte, at artikel 9 muligvis vil kunne medføre problemer for skibsfarten.

Forslaget forventes sat på dagsordenen for rådsmødet den 25. september 2006 som et A-punkt med henblik på at opnå fælles holdning om forslaget. Der er alene foretaget visse sproglige ændringer uden materielt indhold i forslaget siden rådsmødet den 1. - 2. juni 2006.

4.2. Gennemgang af de enkelte artikler

Forordningens anvendelsesområde fremgår af artikel 1. Efter forslaget skal forordningen omfatte forpligtelser på det civil- og handelsretlige område, hvilket svarer til anvendelsesområdet for Bruxelles I-forordningen og Rom-konventionen. Forordningen skal dog alene finde anvendelse for forpligtelser uden for kontraktforhold.

Desuden skal forordningen finde anvendelse i alle situationer, hvor der foreligger en lovkonflikt, dvs. at der er et eller flere grænseoverskridende elementer i retsforholdet, og hvor flere landes retssystemer således kan komme på tale. Forordningen skal efter Kommissionens opfattelse også finde anvendelse i rent ”fællesskabseksterne” situationer, hvilket f.eks. kan forekomme, hvis en sag anlægges ved en domstol i en medlemsstat på grundlag af en aftale om værneting, selv om ingen af parterne har bopæl i en medlemsstat.

Rådets Juridiske Tjeneste har den 2. marts 2004 afgivet en udtalelse om forordningsforslagets hjemmelsgrundlag. Det fremgår af udtalelsen, at det foreslåede hjemmelsgrundlag ikke er tilstrækkeligt for sådanne ”fællesskabseksterne” situationer, som er omfattet af forslagens artikel 1, idet forordningen herved ikke anses at have den i artikel 65 forudsatte nødvendighed for det indre markeds funktion.

Der har ikke været enighed i Rådets arbejdsgruppe vedrørende disse ”fællesskabseksterne” situationer. Flere medlemsstater har talt for, at forordningen bør omfatte ”fællesskabseksterne” situationer, da det har vist sig at være vanskeligt at nå til enighed om en tekst, der undtager disse situationer. Disse lande er ikke uenige i udtalelsen fra Rådets Juridiske Tjeneste, men mener at forordningen af overskuelighedsgrunde også bør omfatte ”fællesskabseksterne” situationer.

Kommissionen har erklæret sig uenig i udtalelsen fra Rådets Juridiske Tjeneste og finder det nuværende retsgrundlag tilstrækkeligt. En gennemførelse af forordningen anses af Kommissionen for at være nødvendig for det indre markeds funktion allerede derved, at medlemsstaternes borgere og virksomheder har en interesse i ensartede regler for lovvalg.

En række forpligtelser undtages helt fra forordningens anvendelsesområde, bl.a. forpligtelser som angår familieforhold, formueforholdet mellem ægtefæller, forpligtelser ifølge vekslers checks, ordregældsbreve mv., selskabsretlige spørgsmål, nukleare ulykker og krænkelse af privatlivets fred og af individets rettigheder, herunder injurier mv. Desuden skal forordningen efter forslaget ikke finde anvendelse på det skatteretlige, toldretlige og forvaltningsretlige område.

Efter artikel 3 skal loven udpeget efter forordningen finde anvendelse, selv om det ikke er en medlemsstats lov, som udpeges. Kommissionen anfører, at princippet om universel anvendelse er et grundlæggende princip, som ligeledes findes i Rom-konventionen og Bruxelles I-forordningen.

Lovvalgsreglerne fremgår af forordningsforslagets artikel 4 - 14.

Af forslaget artikel 14 fremgår, at parterne indbyrdes – efter tvistens opståen - kan aftale, hvilken lov der skal regulere retsforholdet, hvis aftalen herom er tilstrækkelig klar. Aftalen må ikke gøre indgreb i tredjemands rettigheder. Derudover skal det være muligt for erhvervsdrivende at foretage et lovvalg forud for tvistens opståen.

En lovvalgsaftale skal dog ikke kunne tilsidesætte ufravigelige regler i et andet land, hvis alle andre elementer i sagen - ud over lovvalget - er knyttet til dette land. Eksempelvis kan en tilskadekommen person og en skadevolder, som begge har sædvanligt opholdssted i England, hvor også skaden har fundet sted, aftale, at tvisten skal afgøres efter fransk ret, men lovvalgsaftalen kan ikke derved fravige eventuelle ufravigelige engelske regler, som ellers ville finde anvendelse. Tilsvarende kan parternes valg af et tredjelandets lov ikke tilsidesætte fællesskabets regler, hvis alle andre elementer i sagen er lokaliseret i en eller flere medlemsstater på skadestidspunktet.

Har parterne ikke indgået en lovvalgsaftale, skal spørgsmålet om rette lovvalg afgøres efter reglerne i artikel 4 - 13. I forordningen sondres mellem, om den konkrete tvist angår en forpligtelse, der udspringer af en retsstridig handling (dvs. at der foreligger et culpaansvar), eller en forpligtelse, som udspringer af andet end en retsstridig handling, f.eks. uanmodet forretningsførelse. Der henvises til henholdsvis artikel 4 - 9 (omtalt i afsnit 4.2.1.) og artikel 10 - 13 (omtalt i afsnit 4.2.2).

Endelig indeholder forslaget artikel 15 - 22 en række fælles regler, som finder anvendelse på begge typer af forpligtelser (omtalt i afsnit 4.2.3.), mens artikel 23 - 32 indeholder en række andre og afsluttende bestemmelser (omtalt i afsnit 4.2.4.).

4.2.1. Forpligtelser, som udspringer af en retsstridig handling

a. Artikel 4 indeholder hovedreglen for lovvalget i de tilfælde, hvor parterne ikke har indgået en lovvalgsaftale. Bestemmelsen omfatter alle forpligtelser, der ikke er omfattet af særlige regler.

Udgangspunktet er, at loven på det sted, hvor den direkte skade er indtrådt eller vil kunne indtræde, skal finde anvendelse, uanset i hvilket land handlingen eller undladelsen ("den udløsende begivenhed") fandt sted eller vil kunne finde sted. Reglen er baseret på princippet om *lex loci delicti*, dvs. skadesstedets lov. Udgangspunktet fører til, at det i de fleste tilfælde vil være loven på skadelidtes sædvanlige opholdssted, der skal anvendes.

Artikel 4 indeholder to undtagelser hertil. Af stk. 2 fremgår det, at hvis skadelidte eller den potentielt skadelidte og den påståede ansvarlige på skadestidspunktet har sædvanligt opholdssted i samme land, skal loven i dette land finde anvendelse. Endvidere følger det af den generelle undtagelsesklausul i stk. 3, at hvis det fremgår af samtlige kendte forhold i sagen, at forpligtelsen har en åbenbart stærkere tilknytning til et andet land, skal loven i dette land anvendes. En sådan åbenbart stærkere tilknytning kan være et forudgående eller påtænkt retsforhold mellem parterne, f.eks. en aftale der har nær tilknytning til den pågældende skadevoldende handling.

Artikel 4 er søgt bragt i overensstemmelse med Bruxelles-I-forordningen, således at den ikke blot omfatter aktuelle skader, men også potentielle, fremtidige skader, jf. artikel 2, stk. 3.

Der blev opnået politisk tilslutning til bestemmelsen på rådsmødet den 21. februar 2006. Medlemsstaterne blev enige om en tekst, som i det store hele svarer til teksten i Kommissionens reviderede forordningsforslag.

b. Artikel 5 - 9 indeholder regler for forpligtelser, som udspringer af særlige typer af skader.

Produktansvar

I artikel 5 foreslås en regel om lovvalget for forpligtelser, som udspringer af en skade eller risiko for skade forårsaget af et defekt produkt (produktansvar).

Hvis den påstået ansvarlige og den skadelidte har sædvanligt opholdssted i samme land på det tidspunkt, hvor skaden indtrådte, er den skadevoldende handling underlagt dette lands (opholdsstedets) lov.

Er der ikke tale om fælles opholdssted, anvendes loven i det land, hvor skadelidte havde sit sædvanlige opholdssted på det tidspunkt, hvor skaden indtrådte, hvis produktet er blevet markedsført i dette land.

Er produktet ikke markedsført i skadelidtes opholdsland, anvendes loven i det land, hvor produktet blev erhvervet, såfremt produktet er blevet markedsført i dette land.

Er produktet ikke markedsført i erhvervslandet, anvendes loven i det land, hvor skaden indtrådte, såfremt produktet er blevet markedsført i dette land.

Har den påståede ansvarlige ikke med rimelighed kunne forudse markedsføringen i de pågældende lande, anvendes dog loven i det land, hvor den påståede ansvarlige har sit sædvanlige opholdsted. Endelig indeholder forslaget en regel om, at hvis sagen har en klart nærmere tilknytning til et andet land, skal dette lands lovgivning anvendes.

Urimelig handelspraksis mv.

På rådsmødet den 21. februar 2006 var der politisk tilslutning til, at forordningen også bør indeholde en bestemmelse vedrørende illoyal konkurrence og handlinger, der begrænser den frie konkurrence.

Artikel 6, stk. 1, indeholder således en regel om lovvalget for forpligtelser, som skyldes urimelig handelspraksis. Efter bestemmelsen skal loven på det sted, hvor konkurrencen eller forbrugernes interesser er blevet eller sandsynligvis vil blive påvirket, anvendes. Såfremt en urimelig handelspraksis udelukkende har påvirket en bestemt aktørs interesser er det dog den almindelige regel i artikel 4, der finder anvendelse.

Hvis der er tale om en begrænsning af den frie konkurrence, er det ifølge artikel 6, stk. 3, loven i det land, hvis marked er blevet eller sandsynligvis vil blive påvirket, der skal finde anvendelse.

Endelig bestemmes det i artikel 6, stk. 4, at bestemmelsen ikke kan fraviges ved en aftale, der er indgået i henhold til artikel 14.

Miljøskader

For så vidt angår miljøskader eller skader på personer eller gods som følge af miljøskader følger det af forslagets artikel 7, at lovvalget skal afgøres efter den almindelige regel i artikel 4, stk. 1, hvilket indebærer, at loven på det sted, hvor miljøskaden er opstået, skal finde anvendelse. Ska-

delidte kan dog også vælge at gøre krav gældende efter loven i det land, hvor den skadevoldende begivenhed fandt sted.

Det fremgår i øvrigt af forslagets artikel 17, at der uanset lovvalget i rimeligt omfang skal tages hensyn til, om skadevolderen har overholdt de sikkerheds- og adfærdsregler, der var gældende i det land, hvor den skadevoldende aktivitet blev udøvet.

Krænkelser af intellektuelle ejendomsrettigheder

For så vidt angår lovvalget for forpligtelser, som udspringer af en krænkelse af intellektuelle ejendomsrettigheder, bestemmer forslagets artikel 13 med henvisning til forslagets artikel 8, at loven i det land, for hvilket beskyttelsen gøres gældende, skal finde anvendelse. Dette "territorialitetsprincip" er bl.a. lagt til grund i Bern-konventionen af 1886 om litterære og kunstneriske værker og i Paris-konventionen af 1883 om industrielle ejendomsrettigheder.

Ved krænkelse af en intellektuel ejendomsrettighed, der er en enhedsret gældende for hele Fællesskabet (f.eks. EF-varemærker og EF-mønstre), skal den relevante fællesskabsforordning finde anvendelse. I det omfang et spørgsmål ikke reguleres af forordningen, skal loven i det land, hvor rettigheden er blevet krænket, finde anvendelse, jf. forslagets artikel 8, stk. 2.

Endelig foreslås en bestemmelse i artikel 8, stk. 3, hvorefter bestemmelsen ikke kan fraviges ved en aftale i henhold til artikel 14.

Faglig aktion

Forslaget indeholder i artikel 9 en bestemmelse om lovvalget ved forpligtelser uden for kontrakt som følge af verserende eller udført faglig aktion (f.eks. en strejke).

Det følger af forslaget, at erstatningskrav mod arbejdstagere, arbejdsgivere eller deres organisationer i forbindelse med en udført faglig aktion skal afgøres efter lovgivning i det land, hvor aktionen finder eller har fundet sted.

Det fremgår af præamblen, at muligheden for at udføre faglig aktion er en afgørende rettighed for arbejdstagere, arbejdsgivere og deres organisationer, og formålet med bestemmelsen er at sikre denne rettighed.

I de tilfælde, hvor parterne har fælles opholdssted, skal artikel 4, stk. 2, dog i stedet anvendes. Det betyder, at loven på dette opholdssted skal finde anvendelse.

På rådsmødet den 1 - 2. juni 2006 afgav Grækenland en erklæring om, at artikel 9 efter Grækenlands opfattelse muligvis vil kunne skabe problemer for skibsfarten.

Den græske erklæring til artikel 9 lyder som følger:

”The Greek delegation would like to point out that the application of Article 9 of the Regulation would probably cause problems for shipping, given that vessels would be exposed to rules which varied according to the laws of the Member States of their ports of call, irrespective of whether those vessels were in full conformity with the law of the flag State.”

På rådsmødet afgav også Estland og Letland en erklæring vedrørende artikel 9. Af den fælles erklæring fremgår bl.a., at faglig aktion er en af de væsentligste rettigheder, der tilkommer en arbejdstager, en arbejdsgiver eller organisationer, som repræsenterer sådanne personers faglige interesser, og at princippet i artikel 9 derfor kun bør finde anvendelse på sager, som er udløst direkte af udøvelsen af disse væsentlige rettigheder.

4.2.2. Forpligtelser, som udspringer af andet end en retsstridig handling

Uberettiget berigelse og uanmodet forretningsførelse

Forslagets artikel 10 og 11 indeholder særlige lovvalgsregler vedrørende forpligtelser, som udspringer af andet end en retsstridig handling. Artikel 10 omhandler uberettiget berigelse, og artikel 11 omhandler uanmodet forretningsførelse.

Efter begge bestemmelser skal der i de tilfælde, hvor forpligtelsen er knyttet til et forudgående retsforhold mellem parterne, såsom en aftale med nær tilknytning til forpligtelsen uden for kontraktforhold, anvendes loven i det land, hvis lov finder anvendelse på dette retsforhold.

Kan der ikke træffes et lovvalg på baggrund heraf, og har parterne på det tidspunkt, hvor skaden opstod, sædvanligt opholdssted i samme land, skal loven i dette land anvendes på forpligtelsen.

Er det heller ikke muligt at træffe et lovvalg på baggrund af et fælles opholdssted foreslås, for så vidt angår krav der udspringer af uberettiget berigelse, anvendelse af loven i det land, hvor berigelsen er opnået, og ved uanmodet forretningsførelse anvendelse af loven i det land, hvor handlingen fandt sted.

Begge bestemmelser indeholder en generel undtagelsesregel, der indebærer, at hvis det af samtlige forhold fremgår, at forpligtelsen uden for kontraktforhold har en åbenbart stærkere tilknytning til et andet land, skal dette andet lands lov anvendes.

Culpa in contrahendo

Forslaget indeholder i artikel 12 en bestemmelse om forpligtelser uden for kontraktforhold, der er udløst af forhandlinger forud for indgåelsen af en kontrakt ("culpa in contrahendo").

Efter bestemmelsen i artikel 12, stk. 1, anvendes det lands lov, som finder anvendelse i relation til den indgående kontrakt, eller det lands lov, som skulle have været anvendt, såfremt kontrakten var blevet indgået. Vurderingen af, hvilken lov der skal eller skulle finde anvendelse på kontrakten, skal i givet fald foretages i medfør af bestemmelserne i Rom-konventionen om lovvalg i kontraktforhold eller bestemmelserne i den kommende Rom I-forordning.

Kan der ikke træffes et lovvalg på baggrund heraf, bestemmes det i stk. 2, at loven i det land, hvor skaden indtræder, skal anvendes. Hvis parterne havde sædvanligt opholdssted i samme land, skal dette lands lov dog anvendes. Hvis det af alle sagens omstændigheder fremgår, at forpligtelsen har en åbenbart nærmere tilknytning til et andet land, skal loven i dette land imidlertid anvendes.

Forslaget indeholder en bestemmelse i artikel 13, der bestemmer, at artikel 8 om krænkelse af intellektuelle ejendomsrettigheder også finder anvendelse på forpligtelser, som udspringer af andet end en retsstridig handling.

4.2.3. Fælles regler for forpligtelser, som udspringer af en retsstridig handling eller af andet end en retsstridig handling.

Afsnit V indeholder en række fælles regler.

Artikel 15 regulerer, hvilke spørgsmål der skal afgøres på grundlag af den lov, som efter forordningens bestemmelser finder anvendelse på den pågældende forpligtelse.

Efter artikel 16 forhindrer lovvalgsreglerne ikke, at dommeren – uanset hvilke regler der i øvrigt skal anvendes – kan anvende ufravigelige regler i domslandet.

Efter forslagens artikel 17, skal der ved vurderingen af den påstået ansvarliges adfærd i rimeligt omfang tages hensyn til de sikkerheds- og adfærdsregler, der var gældende på stedet og tidspunktet for den begivenhed, der har udløst erstatningsansvaret.

I medfør af forslaget artikel 18 skal skadelidte kunne rejse krav direkte mod den erstatningsansvarliges forsikringsselskab, hvis der er hjemmel hertil i den lov, der finder anvendelse på forpligtelsen uden for kontrakt eller i forsikringsaftalen.

Desuden foreslås en række bestemmelser af mere processuel karakter, bl.a. bestemmelser om subrogation (artikel 19), flere skadevoldere (artikel 20), formkrav (artikel 21) og bevisbyrde (artikel 22), som i vidt omfang svarer til de tilsvarende bestemmelser i Rom-konventionen.

4.2.4. Andre og afsluttende bestemmelser

Forslagets afsnit VI og VII indeholder en række andre og afsluttende bestemmelser, der hovedsageligt svarer til de tilsvarende bestemmelser i Rom-konventionen.

Artikel 23 definerer selskabers og andre juridiske personers sædvanlige opholdssted som det sted, hvor selskabet mv. har sit hovedkontor. Er krænkelsen foretaget af en filial eller afdeling mv., anses dettes placering som sædvanligt opholdssted. En fysisk person, der handler som led i sin erhvervs-mæssige virksomhed, har sit sædvanlige opholdssted det sted, hvor den pågældende har sin hovedvirksomhed.

Artikel 24 indeholder en bestemmelse om udelukkelse af renvoi, som indebærer, at det pågældende lands internationalt privatretlige regler ikke skal finde anvendelse. Artikel 25 indeholder en bestemmelse om stater, der omfatter flere territoriale enheder, og artikel 26 indeholder en bestemmelse om ordre public-regler i domstolslandet.

Forholdet til andre internationale konventioner

Efter artikel 28 skal forordningen ikke berøre anvendelsen af internationale konventioner, som medlemsstaterne er parter i på tidspunktet for forordningens vedtagelse, og som på særlige områder fastsætter lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold.

Der gøres dog undtagelse herfra i stk. 2, der bestemmer, at forordningen skal have forrang for internationale konventioner, der alene er indgået mellem to eller flere medlemsstater, og disse konventioner omhandler spørgsmål, der reguleres af forordningen.

I medfør af artikel 29, skal medlemsstaterne fremsende en liste til Kommissionen over de konventioner, der er omfattet af artikel 28, stk. 1. Kommissionen skal endvidere underrettes om opsigelse af sådanne konventioner. Oplysningerne offentliggøres af Kommissionen i EU-Tidende.

Forholdet til andre bestemmelser i fællesskabsretten

Forordningsforslaget indeholder i artikel 27 en bestemmelse, der fastlægger forholdet til andre bestemmelser i fællesskabsretten. Det fremgår heraf, at forordningen ikke berører anvendelsen af fællesskabsretlige regler, som på særlige områder fastsætter lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold.

Rapport om forordningens anvendelse

Forslagets artikel 30 indeholder en bestemmelse, hvorefter der senest 4 år efter forordningens ikrafttrædelse skal foreligge en rapport om forordningens anvendelse for Europa-Parlamentet, Rådet og Det Økonomiske og Sociale udvalg. Rapporten kan eventuelt indeholde forslag til tilpasning af forordningen. Rapporten skal desuden indeholde overvejelser vedrørende forpligtelser uden for kontrakt, der skyldes færdselsuheld og krænkelse af privatlivets fred og af individets rettigheder, herunder injurier.

5. Europa-Parlamentets udtalelse

Europa-Parlamentet har i henhold til TEF art. 251 afgivet en udtalelse den 6. juli 2005. Europa-Parlamentet har foreslået 53 ændringsforslag til Kommissionens forslag.

Europa-Parlamentets ændringsforslag er inddraget de relevante steder i gennemgangen ovenfor.

Europa-Parlamentets ændringsforslag går i hovedtræk ud på, at hovedreglen i artikel 4 også skal finde anvendelse i sager om lovvalg ved produktansvar, illoyal konkurrence og miljøskader. Samtidig bør artikel 4 efter Europa-Parlamentets opfattelse udbygges, således at der overlades et større skøn til domstolene med henblik på at kunne vælge den løsning, der yder skadelidte størst retfærdighed og imødekommer parternes berettigede forventninger.

Europa-Parlamentet ønsker derudover, at der indføres detaljerede lovvalgsregler vedrørende færdselsuheld.

Endvidere har Europa-Parlamentet foreslået, at der indføres en særregel vedrørende faglig aktion, således at arbejdstagerens ret til kollektiv aktion, som er sikret i national lovgivning, ikke undergraves. Ifølge Europa-Parlamentets forslag om faglig aktion bør loven i det land, hvor den faglige aktion vil finde sted eller har fundet sted, finde anvendelse.

6. Gældende ret og forslagets konsekvenser herfor

6.1. Gældende ret

Efter dansk ret er lovvalget ved erstatning uden for kontrakt som udgangspunkt ikke lovreguleret, men afgøres efter domstolsskabte principper.

Den generelle hovedregel i dansk ret antages at være skadesstedets lov (lex loci delicti). Det betyder, at en sag om krav på erstatning uden for kontrakt afgøres efter loven i det land, hvor den skadegørende handling blev foretaget, eller hvor skaden indtrådte.

Spørgsmålet om anvendelsen af lex loci delicti har i teorien bl.a. været diskuteret i relation til ”distancedelikter”, dvs. tilfælde hvor den skadegørende handling eller undladelse foretages i et land, mens skaden indtræffer i et andet land. Som eksempler kan nævnes miljøforurening, konkurrencebegrænsende aktiviteter og injurier fremsat i f.eks. aviser, radio og tv.

I praksis er der i nyere tid i stigende grad anvendt et princip om, at lovvalget sker efter den individualiserede metode. Metoden indebærer, at lovvalget sker til fordel for loven i det land, som retsforholdet har den nærmeste tilknytning til. En væsentlig faktor ved denne vurdering vil ofte være skadesstedet. Det afhænger dog af sagens konkrete omstændigheder, til hvilket land retsforholdet har sin nærmeste tilknytning. Den individualiserede metode må formentlig anses som den praktiske hovedregel i sager om trafikuheld, der har et grænseoverskridende element - f.eks. fordi uheldet sker i et andet land end skadelidtes og/eller skadevolders bopælsland. Danmark har ikke tiltrådt Haager-konventionen af 1971 om lovvalg ved færdselsuheld.

På søfartsområdet har Arbejdsretten den 31. august 2006 truffet afgørelse i en sag (sag nr. A2001-3359), der i hovedsagen vedrørte lovligheden af en blokade varslet af et svensk fagforbund over for et dansk rederi. Sagen drejede sig herudover om, hvorvidt sagen kunne anlægges i Danmark (rette værneting), og om sagen skulle afgøres efter dansk ret (lovvalg).

Arbejdsretten fandt efter at have forelagt spørgsmål for EF-Domstolen om fortolkningen af artikel 5, nr. 3, i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager (Bruxelles-konventionen) (sag C-18/02, DFDS Torline A/S), at konfliktvarslet som skadegørende handling betragtet måtte anses for at have sigtet virkning mod Danmark, og at rederiets påståede tab derfor også måtte anses for at være indtrådt i Danmark. Arbejdsretten var herefter rette værneting i medfør af Bruxelles-konventionens artikel 5, nr. 3.

For så vidt angår spørgsmålet om lovvalg udtalte Arbejdsretten, at det følger af dansk rets almindelige regler om lovvalg, at berettigelsen af kollektive kampskridt vedrørende arbejde om bord på et dansk skib som udgangspunkt skal afgøres efter dansk ret, og at dette udgangspunkt også gælder udenlandske fagforeningers kampskridt. Arbejdsretten fandt ikke, at tvistens tilknyt-

ning til henholdsvis Danmark og Sverige medførte, at der var grundlag for at fravige dette udgangspunkt.

Sagen vedrørte således ikke direkte spørgsmålet om lovvalg i erstatningssøgsmål anlagt som følge af skade forvoldt ved en faglig aktion, men det må formentlig antages, at dommen vil få betydning for spørgsmålet om lovvalg i den erstatningssag, som det danske rederi har anlagt mod den svenske fagforening ved Sø- og Handelsretten.

Lovvalget ved produktansvar afgøres efter de ovennævnte principper om lex loci delicti og/eller den individualiserende metode. Danmark har ikke tiltrådt Haager-konventionen af 1973 om lovvalg ved produktansvar eller Europarådskonventionen om produktansvar, men produktansvarsloven indeholder i § 16 en bemyndigelse hertil.

Efter gældende dansk ret findes der enkelte egentlige lovvalgsregler om erstatningskrav uden for kontrakt inden for transportområdet. Der kan herved bl.a. henvises til søloven (lovbekendtgørelse nr. 538 af 15. juni 2004 med senere ændringer), der i § 182 indeholder lovvalgsregler ved tilfælde af rederens, ejerens m.v. ansvarsbegrænsning.

6.2. Forslagets lovgivningsmæssige konsekvenser

Danmark deltager som nævnt ikke i vedtagelsen af forslaget til forordningsforslaget, der er fremsat med hjemmel i EF-traktatens afsnit IV, jf. pkt. 1.2 ovenfor. Forordningsforslaget vil derfor ikke have lovgivningsmæssige eller statsfinansielle konsekvenser for Danmark.

Hvis man fra dansk side måtte ønske at gennemføre regler svarende til forordningsforslagets regler, vil det kunne ske ved vedtagelse af en lov om lovvalg for forpligtelser uden for kontraktforhold, i det omfang internationale forpligtelser ikke er til hinder herfor.

Danmark er allerede i dag kontraherende part i Rom-konventionen om, hvilket lands lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser. Konventionen indeholder imidlertid ikke regler om lovvalg ved forpligtelser uden for kontrakt.

7. Forslagets konsekvenser i øvrigt.

Som nævnt er forslaget omfattet af det danske forbehold vedrørende retlige og indre anliggender.

Danmark deltager således ikke i en kommende vedtagelse af forordningen, der ikke vil være bindende for eller finde anvendelse i Danmark.

8. Høring

Det oprindelige forordningsforslag har været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer mv.:

Præsidenterne for Østre og Vestre Landsret, præsidenten for Sø- og Handelsretten, præsidenterne for Københavns Byret og retterne i Århus, Aalborg, Odense og Roskilde, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Advokatrådet, Amtsrådsforeningen, Arbejdsbevægelsens Erhvervsråd, Autobranchens Handels- og Industriforening, Brancheforeningen af Forbrugerelektronik, Danmarks Automobilhandler Forening, Danmarks Fiskeindustri- og Eksportforening, Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Radio, Danmarks Rederiforening, Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Dataforening, Dansk Detail Kreditråd, Dansk Ejendomsmæglerforening, Dansk Handel & Service, Dansk Industri, Dansk Journalistforbund, Dansk Markedsføringsforbund, Dansk Organisation af Detailhandelskæder, Dansk Postordreforening, Dansk Textil Union, Dansk Transport og Logistik, Danske Dagblades Forening, Danske Entreprenører, Danske Finansieringsselskabers Forening, De Danske Bilimportører, De Samvirkende Købmandsforeninger i Danmark, Den Danske Boghandlerforening, DSB, Erhvervssammenslutningen G 1930, Finansrådet, Forbrugerombudsmanden, Forbrugerklagenævnet, Forbrugerrådet, Forenede Danske Motorejere, Foreningen af Danske InternetMedier, Foreningen af fabrikanter og importører, Foreningen af Registrerede Revisorer, Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, Forsikring & Pension, Frederiksberg Kommune, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, HTS – Handel, Transport og Serviceerhvervene, Handelshøjskolen i København, Handelshøjskolen i Århus, Håndværksrådet, IT-Brancheforeningen, Kommunernes Landsforening, Konkurrencerådet, Københavns Kommune, Københavns Universitet, Landbrugsraadet, Landsforeningen Loyal Handel, Liberale Erhvervs Råd, LO Landsorganisationen i Danmark, Lægemiddelindustriforeningen, Post Danmark, Realkreditrådet, Sammenslutningen af lokale radio- og tv-stationer i Danmark, Syddansk Universitet, Tekniq, TV 2, Aalborg Universitet og Århus Universitet.

Præsidenterne for Østre og Vestre Landsret, præsidenterne for Københavns Byret og retterne i Århus, Ålborg, Odense og Roskilde, Dommerfuldmægtigforeningen, formanden for Forbrugerklagenævnet og Forbrugerombudsmanden finder ikke anledning til at udtale sig om forordningsforslaget.

Domstolsstyrelsen, præsidenten for Sø- og Handelsretten, Den Danske Dommerforening, Amtsrådsforeningen, Danmarks Automobilhandlerforening, Dansk Detail Kreditråd, Danske Finansieringsselskabers Forening, De Danske Bilimportører, Finansrådet, Forenede Danske Motorejere, Foreningen af Registrerede Revisorer, Foreningen af Statsautoriserede

de Revisorer, Landbrugsraadet, Realkreditrådet, Teknik og Aarhus Universitet har ingen bemærkninger til forordningsforslaget.

Advokatrådet finder, at Danmark bør forsøge at indgå en aftale på folkeretligt grundlag med EU vedrørende den kommende forordning eller, hvis dette ikke er muligt, ”kopiere” det kommende fællesskabsinstrument i dansk ret. Efter Advokatrådets opfattelse bør forordningsforslagets regler generelt udformes således, at der tages hensyn til på den ene side at sikre forudsigelighed om lovvalget og på den anden side at sikre fleksibilitet. Rådet finder, at forslaget - der bygger på *lex loci delicti* kombineret med en fleksibel, men forholdsvis snæver undtagelse - opfylder disse krav. De fleksible regler i artikel 4, stk. 2 og 3, bør ligeledes finde anvendelse på de særlige delikter i artikel 5 - 9, men det kan give anledning til tvivl, om dette er hensigten efter forslaget. Rådet finder desuden, at bestemmelsen i artikel 10 om forpligtelser, der udspringer af andet end retsstridige handlinger, bør udgå eller i hvert fald præciseres, da det fremstår som usikkert, hvilke sagstyper reglen regulerer.

Danmarks Rederiforening finder, at hovedreglen i artikel 4 om anvendelse af loven på det sted, hvor skaden har virkning, kun bør anvendes i tilfælde, hvor en handling er udført forsætligt med henblik på at forvolde skade eller tab. I andre tilfælde vil det efter foreningens opfattelse være mere rimeligt, at loven på stedet for den skadeforvoldende handling finder anvendelse. På denne måde undgås desuden anvendelse af forskellige love ved skade i flere lande ved samme ansvarspådragende handling. *Herudover arbejder Rederiforeningen for, at skibsfarten undtages fra artikel 9. Organisationen henviser i den forbindelse bl.a. til, at besætningens ansættelsesforhold falder uden for anvendelsesområdet for Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 16. december 1996 om udstationering af arbejdstagere som led i udveksling af tjenesteydelser (96/71), ud fra den betragtning, at indre forhold ombord på et skib bør endeligt reguleres af det lands lovgivning, hvor skibet er indregistreret. Kollektive kampskridt, der er iværksat i anløbshavnen i en anden stat, er efter Rederiforeningens opfattelse et forsøg på at gribe ind i de indre forhold på skibet.* Foreningen finder endvidere reglen i artikel 16 om ufravigelige regler uklar og er herudover i relation til forslaget artikel 18 af den opfattelse, at spørgsmålet om direkte søgsmål mod det ansvarlige forsikringsselskab bør afgøres efter domstolslandets lov. Forordningsforslagets respekt af internationale konventioner, jf. forslaget artikel 28, bør endelig udstrækkes til ligeledes at omfatte kommende internationale aftaler, særligt aftaler som ændrer allerede indgåede konventioner.

Dansk Arbejdsgiverforening er positiv over for forordningsforslagets hovedregel om, at loven i det land, hvor skaden er opstået eller truer med at opstå, skal finde anvendelse på forpligtelser uden for kontraktforhold. *DA har tilkendegivet at støtte den græske erklæring til artikel 9, ligesom DA arbejder for, at skibsfarten undtages fra artikel 9.*

Dansk Industri finder det positivt, at der tages initiativ til et fælles regelsæt om lovvalget for forpligtelser uden for kontraktforhold. Et sådant fælles regelsæt vil betyde, at parterne kan nøjes med at undersøge et enkelt sæt lovvalgsregler. Det vil endvidere mindske sagsomkostningerne og gøre afgørelser mere forudsigelige og dermed styrke parternes retssikkerhed. Dansk Industri opfordrer til, at Danmark søger at tilslutte sig forordningsforslaget ved en parallelaftale.

Dansk Journalistforbund er skeptiske over for et tidligere forslag til artikel 6, der nu er udgået af forordningsforslaget.

Dansk Transport og Logistik finder ikke, at der er påvist et reelt behov for regler om lovvalget for forpligtelser uden for kontrakt. Det forhold, at der efter forslaget kan ske udpegning også af lovgivningen i en ikke-medlemsstat vil kunne medføre manglende forudsigelighed om lovvalget og dermed en dårligere retstilstand for EU-borgerne. Herudover er Dansk Transport og Logistik bekymret for, om forordningsforslaget vil være i konflikt med e-handelsdirektivet.

Danske Mediers Forum støtter forslaget i artikel 8, hvorefter sager om krænkelse af intellektuelle ejendomsrettigheder skal afgøres efter loven i det land, hvor den krænkende handling er begået. Herudover er Danske Mediers Forum skeptiske over for et tidligere forslag til artikel 6, der nu er udgået af forordningsforslaget.

Forbrugerrådet mener ikke, at bestemmelsen i forordningsforslagets artikel 5 om produktansvar tager tilstrækkeligt hensyn til, at forbrugerne i det indre marked handler over grænserne uden nødvendigvis at være klar over, om den pågældende vare sælges på hjemmemarkedet. Desuden finder Forbrugerrådet, at artikel 14 om aftalt lovvalg vil kunne være urimelig over for forbrugerne, der ikke nødvendigvis er klar over betydningen af en lovvalgsaftale. Rådet kan herudover ikke gå ind for den foreslåede artikel 17, hvorefter tid og sted for den skadeforvoldende begivenhed er afgørende for, hvilket lands sikkerheds- og adfærdsregler der skal finde anvendelse.

Forsikring & Pension finder, at lovvalgssystemet bør være så fleksibelt som muligt, således at lovvalget sker på basis af en friere vurdering af, hvilket land retsforholdet har den nærmeste tilknytning til. På denne måde er der større sikkerhed for rimelige resultater. Forsikring & Pension kan som udgangspunkt gå ind for forslagens artikel 4 om anvendelse af virkningsstedets lov, men finder, at det bør overvejes at "vende reglen om", således at udgangspunktet for lovvalget bliver en konkret vurdering af sagens omstændigheder med mulighed for at lægge vægt på virkningsstedet.

HTS – Handel, Transport og Serviceerhvervene finder, at der er behov for harmonisering af lovvalgsreglerne uden for kontrakt, idet der herved sikres ligebehandling, forudsigelighed og

dermed også retssikkerhed ved løsning af grænseoverskridende tvister. Efter HTS' opfattelse indeholder de foreslåede lovvalgsregler – der i øvrigt i det væsentlige svarer til gældende dansk ret - en rimelig afvejning af henholdsvis skadevolders og skadelidtes interesser.

Landsorganisationen i Danmark (LO) støtter artikel 9, og *LO ønsker at bevare artikel 9 i den nuværende udformning. LO har herudover tilkendegivet, at organisationen ikke kan støtte den græske erklæring, hvis endemålet er at opnå, at skibsfarten undtages fra artikel 9.*

Professor, dr. jur. Joseph Lookofsky, Københavns Universitet, finder generelt, at forordningsforslaget lægger for stor vægt på hensynet til lovvalgets forudsigelighed og enkelhed, således at domstolenes mulighed for at træffe det mest hensigtsmæssige og rimelige lovvalg i den konkrete sag indskrænkes i unødigt grad, jf. herved navnlig forslaget artikel 4, stk. 2 og 3.

9. Foreløbig dansk holdning

Fra dansk side er man positiv over for forslaget. Det er hensigtsmæssigt, at det ved forordningsforslaget tilsigtes at skabe større forudsigelighed i spørgsmålet om, hvilket lands lovgivning der skal anvendes på en konkret forpligtelse uden for kontrakt, således at problemet med ”forum shopping” mindskes. Det er tillige hensigtsmæssigt, at der indføres generelle regler for lovvalg, hvorved sektorspecifik regulering af internationale privatretlige regler i størst mulig omfang kan undgås.

Danmark kan således overordnet støtte forslaget.

Som det fremgår af den græske erklæring vedrørende artikel 9, er det Grækenlands opfattelse, at artikel 9 muligvis vil kunne medføre problemer for skibsfarten, eftersom fartøjer ved anløb af en havn vil være omfattet af forskellige regler afhængigt af den enkelte stats lov, selv om fartøjerne overholder flagstatens lov.

Efter dansk opfattelse ligger der ikke i den græske erklærings ordlyd en nærmere stillingtagen til, om artikel 9 bør ændres, herunder om skibsfarten bør undtages fra bestemmelsens anvendelsesområde. Den græske erklæring må derimod betragtes som et ønske om, at der i forbindelse med Rådets 2. behandling af forslaget foretages en nærmere undersøgelse af, hvilken virkning artikel 9 kan få for skibsfarten.

Fra dansk side er man enig i synspunktet om, at der under Rådets 2. behandling bør foretages en nærmere undersøgelse af artikel 9's betydning for skibsfarten. Der bør derfor fra dansk side udtrykkes endelig støtte til den græske erklæring, således at det samtidig præciseres, at der ikke

dermed fra dansk side er taget stilling til, om der bør ske en indskrænkning af artikel 9's anvendelsesområde.

Den danske støtte til den græske erklæring med de præciserede bemærkninger vil fremgå af en fodnote på den A-punktsnote, der ledsager forslaget ved Rådets behandling af sagen.

10. Juridisk Specialudvalg

Forslagets artikel 9 og betydningen af den græske erklæring til artikel 9 har været drøftet på et møde den 21. juni 2006 i Juridisk Specialudvalg.

Udkast til kommenteret dagsorden været drøftet på et møde den 12. september 2006 i Juridisk Specialudvalg.

11. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg og Retsudvalg

Grundnotat om forslaget er oversendt til Folketingets Europaudvalg og Folketingets Retsudvalg den 1. december 2003. Derudover er forordningsforslaget omtalt i Justitsministeriets samlenotat oversendt til Folketingets Europaudvalg og Folketingets Retsudvalg forud for rådsmøderne (retlige og indre anliggender) den 21. februar, 27. - 28. april og 1. - 2. juni 2006.